

S 431₍₄₎*

A Letsoalo K 34/63

1-23*

431₍₄₎

A 31 10 3

"Medicines men and
diviners,
tribe" Mariabolo's

cop.

151

Luca

P.P. 1-23.
431

3

K34/63.

$\frac{1}{23}$

U3'

6 APR 1940

Spitzkop School,

P.O. Veekraal,

Pietersburg,

4th April, 1940.

The Government Ethnologists,

P. O. Box 384,

Pretoria.

Reference No. AM/8/63 (13)

Sir,

The manuscripts are again to do with the Mamabolo tribe.

The batch describes the kinds of physicians and methods of treating ~~the~~ patients. As it will be learned in the manuscripts that the Bantu arts of doctors are very secret, I thank to mention that I got the information from an old man who lives at one part of the location, and whom I never knew before.

The whole subject is given in the form of a dialogue but omitting the writers in-between questions. I hope, although wonder whether ~~the~~ ^{this} form of manuscripts will be appreciated.

Your very obedient servant,

A. S. Letsoalo.

Ngaka ke motsoho yo batho ba xeso ba
bexo ba ithekxile kudu ka yêna. Esita le
tšona dikxoši di be di thea boxoši bya tšona
xodimo xa xaxwê. Xo be xo sena khohfêlô le
boikêtlô bophelong kantlê xa nyaka.

Xo be xo na le mehuta ye mentšinyana
ya bongaka. Ke tla leka xo e laodiša byalo.

I. BAKÔMÊ

Re ka re mohuta wa pele wo moxolo ke
wa bakômê. Bôna ke ba xo šupa batho ba tlišaxo
bošula bathong ba bangwê. Xo yêna xo kxobokana
batho ba bantši, yêna a êma xare xa bôna a
bina batho ba mo ôpêlêla.

Yêna o swara thôka le boditsi fêla.
O tla re: "Moloi ke a mmolaya! Ke a mmolaya!"
Batho bao ba tla mo fetola ba ~~re~~ re: "Mmolayê re
mmônê." Xantši o tla re a sešo a mo šupa wa
kwa motsoho a šetše a re: "O se mpolayê, morêna."

Axa! Yêna yeo ke yêna moloi. Xo
tla napa xa rapya ^a mšoxana, a mo swara, o
napile o a bolawa. Mokômê o lefiwa ka kxomo.

Mono xa Seolwana - sa - mmataladi xa re
a ka ra ba le mokômê. Re be re ba latêlêla
Bopedi xa Letswalô.

2. NGAKA YA DIHLAKO. (ditaola)

Ngaka ya monuta wa bobedi ke ya xo
šomiša dihlaho xoba ditaola xo nyakašiša
ditaba tša inakunutung.

Ka molaô wa kxalê ngaka e be e sa
sware dihlaho xare ka mosexare. Motho a ka laolwa
e sale xosasa xoba manthapama le mantšeboya.
Le yôna ngaka yeo e ka šupa baloi, kapê e
kxôna le xo šupa bolwetši byo bo sa tsebjwexo
mohuta wa byôna — kantši malwetši a ~~batša~~ ^{masea}.

Pele xa xe a thôma mošomo xo swanetše
xo nthšwa "phutholla-moraba". Kxalê tefô yeo e
be e le pudi fêêla. Dingaka tša lehono, bôna ba
bo-Motêpa, bo-Morêrwa le bo-Molakxatha, bôna
phutholla moraba ya bôna ke šeleng.

Ngaka ya xo tseba mošomo wa xaxwê
xabotse-botse xa a botšiše dipotšišô tše dintši.
O no fihla a ~~re~~ botšiša xore motho o reng.

Motho o tla re xe a mo araba a re: "Ke be ke re nke le nhlahlobeng," xoba a ka re: "Ngwana o a fiša-fiša, oyake ke re nke le mmonexeng." Ngaka yêna o' tla nyaka ^{ditaba} ~~ditaba~~ kabotlakô ka dihloko.

Ngaka o nthša sehlare a kxêra, mo xongwê a fa motho yeo se sengwê le yêna a kxêra, fêêla bontši xo kxêra bôna fêêla. O tla tšea dihloko a di thswêla ka sehlare seo, a di huwêtsa le ka môya.

O tla thôma ka xo di ^{rêta} ~~ditaba~~ ka maina a tšôna a fêla a re: "Hlako mpotšê! Hlako mpotšê!" Xomme xe a dira byalo o a di šikinya kamo diatleng tša xaxwê. Xe a di lahla fase O tla ba wa kwa a letša lentha a re "nea! Ekaba e se tšôna ruri!" O' tla di ôlêla xapê a buša a dira byalo. La boraro di swarwa ke molaolwa a di sikinya, a fêla a re: "Hlako mpotšê! Hlako mpotšê!"

Xe a di xaša fase O tla bôna ka nnete xore monna yeo ke sedupe ruri. O' tla tšea sehlare a se kxêra, wa kwa a re: "Ee! Ee! Re no re re tla ba ra xo bôna." Ke xôna xe a thomile mošomo. Dilô kamoka o' bolêla byalo ka se a di bôna di hlôlêxa. O tla kwa a re:

"Tša wa makrolêla, tša wa mphere fere.
Motho šó, Le a mmôna na?
Ke re motho šó o tšwêla a kitima,
Šó, šó. o dukoloxa lexora o nyaka botsênô."

"E kaba e se tšaka ruri!"

"Motho šó o tsene ka lapeng,

Mosadi wa Ditlou tše dikxolo, Le mmônê xabotse!

Matitšâ, xa a tsêna sisêla melemô monyakong!

Byalo ke xôna xe ngaka e nthšitše moloi.

Byalo a ka thôma xo botšiša dipotšišo xo molaolwa:
(a) Tšatši le lengwe xa se wa re xe ^{robetše} tsoxa wa lôra
motho a xo swere ka maoto? Karabô: Ee!

Ngaka: Axa! ke xe o mo imetše a šitwa xo
tsêna ka ntlong.

(b) Xosasa xa se wa botša mmatswala xo torô yeo, yêna
a re dilôrô xa se selô ke meriti feela? Karabô:
Ee! Ngaka: O' tsebile xore xe o ka mo nyakišiša
o tla mo swara.

(c) Xo tloxa tšatšing leo xa se wa bôna xe a šia
xo hlakanya mahlô le wêna? Karabô: Ke éle ka
lemoxa ka ba ka makala.

Ngaka a ka tšwêla pele le dipotšišo tše dintši.
 Taba ya xo maratša xa se xantši xe moloi a ka
 hwêšwa e le motho wa kxakala, o swanetše xo no
 ba ~~yo~~ yo mongwê wa lelokô.

Xo fêša xa xaxwê o tla re "Ngwana yo
 o bolawa ke Mang-mang wabô, o mmolaêla xo
 kxôna xo bina xa xaxwê.

Batswadi ba ngwana ba tla lebêlêšana
 xomme papaxwê a re: "O a-di kwa na, mmaxe?
 Mmaxe o tla fetola ka xo re: "Aretse, xe a bolawa
 ke beng ba xaxwê rena re ka reng?

Aowa, moloi ba mmone, kxomo e a tšwa
 xomme ngaka. e a lefiwa. Kakua xaê xo bile xa xo
 sebotse, xa xo bothakxa. Batho ba šetše ba lebêlêlana
 ka dintlha tša maahlô.

- Malwetši a xo se tsebye a hwêšwa ka ditaola.
- (a) Malwetši a masea a sa kxonexo xo bolêla.
  - (b) Malwetši a xo tlišwa ke dipelaêlô tša badimo.
  - (c) Malwetši a xo bakwa ke boloi.
  - (d) Malwetši a makxoma le meriti.
  - (e) Malwetši a xo tlišwa ke dipelaêlô tša melokô.
  - (f) — byalo-byalo.

Dingaka tša ditola ke tšona di nthaxo letšema
 na xo laola ngwaka. Xapē xe madika a bašemane
 a etšwa xo swanetše xo nyaka kēletšo ya ngaka.
 Ka lebaka leo ngaka ke yēna moporofeta wa setšaba
 ka xobane dipula, diphele, ditlala le dintwa tše di
 tla xo di bolélwa ke yēna pele xa mabaka.

Xantši ngaka o humana e le mohumi o
 moxolo kudu kamaatla. Dikomo tša setšaba di
 fēlela xo yēna. ka xore batho ba ratile kudu xo
 laolwa; mošomō wa xaxwē xa o fele.

3. NGAKA YA XO FOKA MARUMŌ.

Xe bahlabani ba be ba swanetše xo ya nteng,
 xo bitšwa ngaka xo tlo foka marumō. Kxalē
 batho ba be ba phela ka xo hlabana, ka baka
 leo xo be xo na le dingaka tše šomaxo xo foka
 marumō fēlela.

Mohla banna ba eya direng, ba be oa
 kxobakana kxorong, yo mongwē le yo mongwē a
 swere dibetša tša ~~xaxax~~ ^{xaxwē}. Yēna o tla ēna
 xare xa bōna xomane marumō a tla bewa fase
 ka xo bapētšwa.

Xo tla tšewa nktô ye kxolo ya meetse a mefokô ya mošatê. Xe a thšetše melemô ya xaxwê kaxare o tla thôma xo ~~ka~~ tsênya leššana meeting ao xomme a xaša marumô ka wôna. Xôna xe a dira byalo o ba a rêta ka merêtêbošo ya botale.

Xe ba boya ntweng ba fêntšê xomme ba ~~u~~ thophile dikxamo tšê dintši, yêna o itxêthêla tšeo a di rataxo, tša xo šala ke tša kxôši. Ka mokxwa o byalo o hwêtsa a fetiša le dikxôši ka bontši bya dikxomo.

H. MAKXONA - TŠOHLE.

Dingaka tšê dingwê ke tša xo tseba dihlarê le melemô ya mehuta-huta. Ngaka ya dihlarê e ka šupêtsa motho mathswenyêxô le mahloko a xaxwê, yêna a tloxa a ya xo ngaka yê xo phekolwa. Re na le bo-Mokxalabyê Mampê ^{Molaišo} ~~Ma~~. Ke dingaka tšê byalo. Xa a sware dihlarê.

Ísebô ya bôna ya dihlarê e a makatša. Afa o kile wa tsêna ka ntlong ya xaxwê? O tla hwêtsa ntlô e kxwesa mere le meryana-nyana, mafofa xa se mafofa; dithêbêlê, manaka, manti, marapô,

makhura a diphôôfôlô tša mehuta-huta, dihlang tša marole, Ai! mehuta-hutana ya dixwere le matsika.

Dingaka tše byalo di kxôna le xo tšapa mahodu; xo lôya xa bôna ba ka tloša motho moxare tšatši le eja motho. Xapê ba bile ba kxôna le xo tširêlêša motho xo baloi, ditladi ~~mo~~ ^{le xo} mehuta e mengwê ya dilô tša xo tlišêša motho bošula. Xantši masea a thušwa ~~ke bôna~~.

Xe motho a swanetše xo ya leêtô o ya xo yêna xore a mo tšê "kšwaba", mahloxonolo, leetong. Ke yêna a khobêlaxo batho dihlang tša mtwa le tša modirô-dirwana. Bo makxônê ba lehono ba kxôna le tša dikarata, difafi le direisisi tša dipêrê.

5. Ngaka ya xo phekola bohloko byo itsenq.

Xo na le mehuta ^{wo} ~~te~~ mengwê wa xo alafa xoba xo phekola mohuta o tee wa bolwetši xoba mahloko. Yêna xa a dire modirô-wo mengwê xe ese wôna wo fêêla.

Kxalê xe motho a bolawa ke tsêbê o be a išwa mošatê. Tsêbê e alafiwa ka byôkô bya nkwe,

byōna bo swarwa ke dikxoši le dingaka tše dikxolo.
 Dingaka tše dingwê di xōna tša xo kxōna tsêbê
 kudu kamaatla. Re na le morwa Moxerutse. Yēna xa
 a re tsêbê ke selō. Rakxolo wa xaxwê o be a e
 tseba kudu le yēna.

Selešō le sōna se be se na le ngaka ya
 sōna. Mokaalabyê Diphofa o' be a se tseba kudu. Nna
 ka nnoši o kile a nhlatsiša. Yēna o' tšea meetse ka
 moxopo a tšela sehlare a xo fa wa nwa. Motho o
 re xe a re ke hladišē a ba a re ke na le kxoxo!
 Nna ke ile ka hlatsša kxare ya meriri.

Xo upa le xōna xo be xo na le ngaka ya
 xōna. Ngaka ya xōna e atiša xo hlakanya le
 bongaka byo bongwê xore a kxōnê xo hwētša
 thušō le mehla naxa e sa letše.

Sebete, phio, mahlō le dithō tša mmele
 kamoka di be di na le dingaka tša tšōna.
 Xantsi dingaka tše byalo di phahlaxanya mehuta
 ye mebedi xoba ye meraro ya malwetši a byalo.

Xantsi xo ba le dingaka tše dintšinyana
 tša mohuta o tee. Batho ba ya xo yo ba dioxo
 rata xoba wa xo kxōna kudu.

6. BONGAKA BYA MANG LE MANG.

Mahloko a byalo ka mphikêla, sehuba, xo ruruxa, mêênô, hloxo, mala le malwetsana a mangwê ao a hlaxaxo kamehla, a ka alafiwa le ke motho yeo e seng ngaka.

Xe e le tšwanêlô motho yo mongwê le yo mongwê wa sexaxešo o be a swanetše xo tseba dihlaré tšé:

1. Phela ke sehlare sa hlôxô. E fdlwa ka peipi.
2. Letsoko ke sehlare sa mêênô a thunyaxo.
3. Mokatswele ke sehlare sa mala. Se a sôtlwa.
4. Mošuthwa ke sehlare sa mphikêla. Se a dupya.
5. Sehlare sa mauwe ke xo a bolêlêla ka kxwaneng.
6. Sehlare sa tšêhla-monwana ke xo ~~a~~ ^{e bônthša} ~~bol~~ motswala.
7. Mokhura ke sehlare sa xo thôba nthô. Matlakala a ôna a tsénywa meetsing a xo. fša, motlo a thôba nthô.

MEKXWA E TUMILEXO YA XO ALAFA.

1 DINTHÔ

Dintho ke dilô tšeo batho ba xešo di bexo di ba palêla kudu. Xo di leka xôna ba be ba di leka ka xo di tšêla dihlaré tša xo thibêla madi, tša xo omiša le tša xo thapiša dinthō. Moka le xe

xo le byalo, dintšhō le dikxobadi tšā bōna di be di sa fole kapela.

Dikxobadi tšē byalo ka marapō a robexilexo tšōna di be di fōlēla bothateng. A se makxowa a lamolēla batho ka xo ripa! Taba ye ya xo ripa re be re sa e tsebe. Sethō se robexilexo se be se bōfēlēlwa ka dithatē xo fihlā se fōla. Dithatē tšeo di bitšwa dipharakxahla.

2. XO FOLA, XO NWA, XO TLŌLA, XO HLABĒLA.

Dihlare tšē dingwē di alafa ka muši wa tšōna. Tšōna di folwa ka kooma xobā peipi. Phela e dirwa byalo.

Tšē lingwē di fobšētšwa ka meetse. Motho xe a bolawa ke mafahla o tšea pherefere, a e šila a e thšēla ka metsing a nwa. Tšē dintšhi di metšētšwa le ka mare.

Tšā xo tšea matla xo tloleng di hlakanywa le makhura. Sehlare sa meriti sōna motho o no se kxa, a se phikhihla xomme a tlōtšā hlōxō le sefahlexo ka meetse a sōna.

Xo hlabēla ke xo tsēnya sehlare mading.

Motho o xaiwa ka lexare madi a re mola a etšwa sehlare seo sa siselwa nthong.

3. XO TABOŠA MOTHO SEHLARE.

Dihlare tše dingwê di af alafa ka xo tabošwa molwetši tšela. Tše dingwê molwetši o a di taboxa. ~~ka~~ Xantši ke dihlaré tša xo alafa malwetši a byalo ka makxama, meriti le malwetši a xo tlišwa ke dipelaêlô tša badimo le melokô.

4. DIPÔWANA.

Mokxwa wo wa xo alafa le wôna o sa tumile kudu. Ba apea sehlare ka meetse. Mola meetse ao a bela, ba a hlatlola, ba khurumolla pitsa, ba khurumêtsa molwetši ka kobo xotee le pitsa yeo e khurumollotšwexo.

Mušî wa meetse o sare xe o re ke mo fišitše, a ba a re dikudumêla tsuu! Xo ba bangwê motho a nape a swe e le ruri. Xo bothata xo hêma moyá wa meetse. Dingaka tša moxau di na di emisa ka xonyane xore motho a kxônê xo buša môya.

Dipōwana di dirwa le ka maswika. ~~we~~
 Ūna a bešwa xore a swê xo kwa. Mola a
 swelê, a tla tšewa a tsênywa ka metsing xomme
 molwetši a ôramêla moya wa meetso meetse
 byalo ka mokxwa wa pele.

Dingaka tša sehloxo di ka bolaêla
 motho sa mmaruri. Di tla tšea dilô tša boima
 tša xatiša kobo ka thokô ye nngwê. Tšona
 ka nnoši tša xata ka thokô ye nngwe. O tla
 re xe O sa ile ke bolawa ke sekhuta-môya!

J. XO LOMÊXA.

Xe ba lomêxa motho, ba tšea lexare
 ba xaya molwetši ka lona. Mala madi a etšwa
 ba tšea lenakana ba le hlôma xodimo xa nthô
 xomme yo mongwê a xôxa madi ka molomo.

Xo ba xo kxôna, madi a ka tla
 lešapêlô. Tšeo xentši di dirwa ka taêlô ya
 ngaka xe motho a bolawa ke madi a maxolo.

DIPOTŠIŠŌ MABAPI LE
KANAKĒLŌ YA BONGAKA.

K34/63

1. Na, Rakxolo, xo na le dingaka tša basadi?

Ēe! Wēna o re xa di xōna? Yēna yo'

Moxatša - Tose ke ngaka ye kxolo, a ka tsoša motho a šetše a feletšwe ke thšepō. Fēēla byalo ka xe o tseba xore ke lelōpō, dingaka tša basadi xantši ke malōpō.

Bōna - bā laola ka thšēla bošexo.

2. Na bongaka bo ka rutwa?

Xa xo selō se sa rutwexo, ngwana-ngwanaka. Bongaka bya Sesotho bo rutwa ka lelokō. Ke motho a le ngaka, ~~o~~ o tla ruta morwa wa xaxwē. Xantši xo rutwa ngwana yo moxolo ka lapeng.

Motho fēēla xe a nyaka bongaka o tla lōba dikxomo tšē ka fihlaxo lekxolo xe a rēka tsebō ya mehuta-hutana ya dihlarē. Xo ruta motho sehlare ke kxomo. Tšē dingwē ke dikxomo tšē ka fihlaxo bonnē le bonlano, byalo-byalo.

Motho e a rekilexo tsebō ya sehlare ka kxomo, le yēna o lefiša molwetši kxomo xe a mo phekola ka sōna. Xa xo na xo pheksišana le ngaka ka tefō ya sehlare sa xaxwē.

Bongaka xa bo bapatšwe. Motho wa ngaka re no mmōna ka meaparêlō ya xaxwê. Dithokxolo di kékêlêla mo xohle-xohle; maboya, mafofa, mekxopa le diala tšū mehuta di bōnala mo xohle, seala se sexolo se teteletšê hloxong.

3. Ngaka e tšea kae ditaola?

Tseo di ka tsebya ke mang? Xe ⊕ ka bōna dilō tšê ngaka a baxo natsō, ⊕ ka makala. Xa ke re ke wēna ⊕ bexo ⊕ re botšā xose ⊕ badile pukung ba re Makxowa a kile a hwêtsā taamane ka dihlahong tšā ngaka?

Mongwadi: Ee! Ke nna, Rakxolo.

Axaa! ⊕ re selō se bohlohwa xa kalo ngaka yeo e be e se tšere kae?

Bontši bya dihlaho bo bōnala e le marapo a diphoōfōlō, ana le a batho xo ka tseba mang? Re kwa ba re motho e a ithutaxo bongaka a ka botswa leina la hlako yeo a swanetšexo xu eyo e nyaka. A ka e rēka ngakeng ye nngwê xoba a ka eyo nyaka phoōfōlō yeo ka noši. Dithêbêlê tšōna ke mekxopa ya dipcla, dikxano, dikhōphane

le diphoōfolwana tša matlalō kamoka.

Dingaka tšē dingwê di laola ka sekxopyana.
Ba re kamo sekxopyaneng ke madi a batho.
Molaolwa o tla no kwa lentšu le ~~teset~~ lesêšê xoka
molodi wa nōnyana. Mong wa sōna o tla hlalosa
seo sekxopyana se se bolêlaxo.

Nna xa se ka kwa sekxopyana xe se
laola. Fêêla kamo ke tsebaxo bongaka bya Basotho,
ke bōna xore taba yeo e ka kxōnêxa. Bōna!
Marapo a kxōna xo bolêla thêrêšō, setōpa se
swara molo xoba lehodu. Ke nnete ruri.

Mo ditaoleng, molokō o mongwê le wo
mongwê o na le taola ya wōna. Ditlou di laolwa
ka hlako ya tlou, & Dikxabo ka kxabo, byalo-byalo.
Makxowa xa a na mothopho, fêêla bōna ba
laolwa ka Kwēna - bodibeng.

Ke tšōna tšeo tša bongaka bya
sexaxešō. Nna ke sa tloxa ngwana-ngwanaka.

Mongwadi: Ke a leboxa, Rakxolo.

Mokxalabye: Fale ō re ke wena morwa mang?

Mongwadi: Ke morwa-ketswalo.

Mokxalabye: Ū mo dumedišê kudu.

K34/63

Xa xo selo se xakanthšaxo batho ka lapeng byalo ka bolwetši. Ngwana xe a lwala o fiwa sé, a dirêlwa sela, motho a ba a bôna xore batswadi ba xaxwê ba kwa bohloko xo feta le yêna molwetši ka nnoši.

Taba ya pele ba xabo-molwetšé ba tla nyaka ~~dikêletšô~~ tša bo-re-a-kxôna. Byalo ka xa re šetše re hlalositše, molwetši xotee le baxabô ba tla fiwa dihlare le ditthokxolo. Tšé dingwê ba di êpêla fase; dingwê di a nowa, Holwa, hlabêlwa; xomme tšé dingwê ba di apara melaleng le dinokeng.

Tšeo kamoka di dirwa ka taêlô ya ngaka. Mo xongwê molwetši a ka phetoxa, moxongwê xa xo ke xo thuša selo.

Molwetši a ka lôra dilôro bošexo xomme a tsoxa a di botša batho xosasa. Xe a lôra batho ba phelaxo ke xore o tla fôla kapejanyana. Xe a lôra a na le batho ba hwilexo kxalê, ke xore o na le marôko xomme bahu ba rata xo mmilêtsa xo bôna. Ka lebaka leo xo a lokišwa; ngaka ya

bits'wa xomme ba tlile xo rapêla badimo xore ba se kê ba bits'a molwetsi ka nakô yeo.

Ba tla hlaba pudi xoba nku. Molwetsi o tla hlobodišwa dikobô xomme ngaka ya mo thšêla ka sabohloko sa yôna pudi yeo. Xe ngaka e dira tšôna tšeo, ~~ya~~ motswadi xoba yo mongwê wa xabo - molwetsi o tla re: "O re rôbalêlê hlê, Tlou yešo. Xosasa xe re boya xapê re hwêtsê O fodile."

Pudi yeo e swanetše xo hlabiwa manthapama xoba mantšeboa. Pele xa, xe molwetsi a zyo rôbala, o tla fiwa dijô xomme pudi yeo e tla tlišwa pele xa xaxwê ka botlôtla bya yôna.

Byale xo tla nyakêxa motho wa xo kxôna xo rêtêbotša medimo ka bothakxa byo boxolo. Yêna o tla bexa badimo pudi yeo ba kxopêkêlaxo molwetsi xo fôla ka yôna.

Xe tšeo kamoka ~~di~~ bāmaxala xo hlika thušô, batho ba neêla molwetsi xo badimo ka dipelo tša bôna kamoka. Xe molwetsi le yêna a ka laêla xore o swanetše xo tloxa, xo hlabya

Kxomo ya xo mo fêlêxêtsa xore badimo ba tlê
ba phakisê xo mo khutsiša bohlokong byo a lexo
xo byôna mmeleng.

Molwetši yo byalo xa a sa dula a tloxlwa.
Xe baôki ba xaxwê ba mmôna xore byale o
napa a fêlêla ruri, ba mo phutha maoto le
matsôxô xore a dulê ka xo kôkômala,
kaxobane lebitleng o ya xo bolokwa byalo. Xe a
ile a hwa a nabile, mēšifa ya xaxwê e tla
ômêlêla xomme ya swanêlwa ke xo ripya xe
a eyo bolokwa.

XO BOLOKA MOHU.

Motho xe a ~~ta~~ hlökaxetše, xo botšwa
batho ba naxa ya xaxabô kamoka. Mantšeboya
mola bana ba robetše, mohu o tla eyo bolokwa.

Mohu xa a nthšiwê ka lesôrô. Xo tla
phulwa seroba lexoreng xomme a nthiwa ka sôna.
Ba kxalê ba be ba boloka bahu mo lexoreng la
lešaka la dikxomo xoba ka mafuri xa dintlô.

Xosasa xe bana ba botšiša xore motho yeo
o ila kae, ba no botšwa xore o tšerwe ke phiri
bošexo.

Mohu o phuthwa ka mokxopha wa kxomo yeo a e hlabetswexo. Mošwang wa kxomo yeo le wōna o thšélwa lebitleng.

Xe a bolokwa o lebelêšwa bohlabêla. Xōna kamo lebitleng la xaxwê xo lahlêlwa dithôro tše pedi, tše pedi tša mohuta wo mongwê le wo mongwê wa ~~apeu~~^{peu}. Banna ba tla nyaka mahlwa, le wōna wa bolokwa naê. Ditš tšeo a bexo a di rata kudu, kooma xoba sclctšō, di ka bolokwa naê. Kaxodimo xa lebitla ba bea lengêтана.

Dipeu di bolokwa naê xore a yê a lemê mabêlê le mo a yaxo. Xe batho ba bolawa ke tlala ba ka kxopêla mabêlê xo yêna xōna kua badimong. Mohlwa ke wa xore le mo a yaxo a yê a axê motse o kxwahlê.

Xōna letšatši leo mohu a tla bolokwa ka lōna xo hlabya kxomo xoba selô se sengwê kamo beng ba xaxwê ba ka kxônaxo. Mosexare batho ba hlwa ba apea nama yeo. Basadi ba motse ba tšwêla ba rwele maxôbê ka difaxo.

Xe batho ba boya dirapeng, ba dula

fase ba ja dijô tšeo. Nama ya xôna xa e thšelwe letswaai.

Molaô wa kxomo yeo ke xore e fêlê ka lôna letšatši leo. Xe e šita batho, ba-axišané kamoka ba ka e abaxangwa. Etse re boletse xore mošwang wa yôna o ya naê. Xe ba thôma xo thšêla mabê, ba o thšêla, ba re: "O re rôbalêlê."

~~Xe xo~~ llwê, batho ba ka phatlalala. Baxabâ bôna ba tla lala, moxongwê ba ba ba lala matsatši a mararo xoba a manê.

Batho bao ba bexo ba se xôna lehung maabane, ba ka tla le ka letšatši le lengwê. Bôna ba re ba tle xo êmêla. Le bôna ba ka anaxêhua kamo molwetši, a hoxilexo ka xôna, xomme bôna ba tla bolêla mantšu a khomotsô xo beng ba saxwê.

Batho ba lehu xa ba rwale selô hloxong, xo a ila. Letšatši le latêlaxo leo mohu a bolokilweya ka ~~lôna~~ lôna, le lôna le a hlompêwa. Batho kamoka xa ba ye mašemong, ba hlwa ba iletsê mohu. Xe e le lehu la motho yo moxolo, batho ba hlwa xaê matsatši a mabedi

431

K34/63 22

XO RÔBATŠA MOHU BADIMONG.

Motho xe a bolokilwe xabotse, xo na le kholofêlô ya xore o tla rôbala. Motho xe a bolokilwe xampe, batho ba ka se šalê ba phela xabotse; motho yeo le yêna ka nama a ka tsoxa a hlwa a thswenya batho.

Ka lebaka le byalo, batho ba hlôkômêla xo dirêla ~~mohu dilô~~ tšê dintšhi tšê botse xore a tlê a ba rôbalêlê.

Ka moraxo xa dikxwedi di se kae, xo dirwa byala bya xo hloboxiša batho. Moxongwê kxomo e a bofawa. Ngaka e tla bitšwa xo Hô fa dikêlêtsô tša yôna. Monyanya wo o bitšwa "Byala bya xo hloša meriri. Batho ba lelokô la xabô kamoka ba tla phalla dihlôxô ka lexarê.

Mohla wa byala bya meriri, badimo ba thšêlêlwa sethepana sa maphoruma xore ba tlê ba bo nwê bošexo. Seo ke mokxwa fêlêla, byalwa byo bo ka nowa xosasa.

Xe byalwa bo nlotlilwe, bo tla fiwa batho kamoka. Xe xo na le nama, le yôna e lewa byalo. Xe batho ba feditšc xo ja le xo nwa, ba leboxa mohu ka xo rêtêlêla badimo.

431

K34/63

23*

Xe mohu e le mokkalabyê, thšemo ya xaxwê xa e lengwe selemong se latêlaxo. Le xe e ka lengwa, xa e lengwe kamoka.

Motho xe a tsoxa, o fa batho bothata ruri. Batho ba nape ba thšabe kaxaê. O' tla tšwêla bošexo, la ~~pu~~ kwa a putukanya mo xohle. Ditsoxa tše dingwê di bulêla le dikxomo.

Motse wa xa-Mapipe o tloxešwe ka xo thšaba Mapipe a boya ka nama. Ba xa-Moxobôya le bôna ba tloxele ka xo thšaba Moxobôya a bulêla dikxomo bošexo. Ke batho ba bantši ba byalo. Ana batho bao ba belaêla eng na?

End S.431